

לפני שהפגנה נפרדת מחבריה בונדסטאג שלה. נואמת פטרה קלי ברמקול נידד: באונוי יידינו מחו"ל אנו רוצים להישבע... נתנגד יחדיו ובלי אלימות! לא נסבול כי יכפו עלינו סיגנון-חיים הרסני... לא נסבול שהטבע יהיה, ייטדד וישחת... איננו רוצים לפרוש מהחיים. להישמע או להיעלם. איננו יכולים לברוח מהחיים... החימוש כלפי חוץ והאלימות כלפי פנים מאיימים על חיינו... אנו מברכים את הבאים אלינו ממרוקם, מסיציליה ומישראל, מארצות-הברית ומחולנד, מצרפת ומאנגליה. שם עושים מזמן את אשר אנחנו רוצים לעשות כאן עכשיו... איננו רואים את עצמנו רק כסיעה בבונדסטאג. אלא כחלק מתנועה בינלאומית... זוהי הבטחה אישית שרציתי למסור..."

היא חוזרת על הדברים באנגלית למען האורחים. זוהי, השבועה האלטרנטיבית — במקביל לשבועה שחבריה הפרלמנט החדשים יישבעו בעוד כמה דקות בתוך הבניין. עם פתיחת-המושב הראשון של הפרלמנט החדש. ככלל, המידה "אלטרנטיבית" חוגגת. בסיגנון של הרוח הגרמני הצעיר, כל דבר טוב הוא עכשיו "אלטרנטיבי", או "בסיסי". יש פוליטיקה אלטרנטיבית, וסיגנון-חיים אלטרנטיבי. ומעכשיו יש, כמוכך, גם סיעה אלטרנטיבית בבונדסטאג.

ירוק במקום אדום

ב ימים האחרונים שלפני פתיחת המושב לא ידעו מה לעשות בירוקים. היכן להשיב אותם כאלום המליאה. לכל הרוחות? הפרלמנט הגרמני היו בשבוע שנות-דור שלוש סיעות כלבד: מימין המערך הנוצרי (המורכב מתי מיסלוגות-אחיות), הנוצרי-דמוקרטים של הקנצלר הלמוט קול בכל המדינה המיפלגה הנפרדת של פראנק-ויוף שטראוס בבואריה), משמאל הסוציאלי-דמוקרטים ובאמצע הליברלים של דיטריך גנר. עכשיו נוספה, הסיעה של הירוקים" כסיעה חדשה לגמרי. היכן מקומה?

הימין הציע להשיב אותם בשמאל הקיצוני. לכך התנגדו הפרוציאלי דמוקרטים בתוקף: "משמאלנו אין דבר מלבד הקיר!" הם אמרו. הם טענו כי הם כוללים את כל היסודות השמאליים.

התוכוח התוכוח, ולא מצאו פיתרון. העיתונות ליתתה את הוויכוח בהצעות לגלגיות: אולי להשיב אותם כמעגל, מסביב לבל שאר הסיעות? ואולי בצורת נחש, שיעבור דרך כל הסיעות האחרונות?

ברגע האחרון ממש נמצא פיתרון, ששימח את לב הירוקים: הושיבו אותם בטור ערטי, בדיוק באמצע האולם, בין הסוציאלי-דמוקרטים ובין הליברלים. הוויכוח לא היה מלאכותי. באמת קשה לסווג את הירוקים במפה הפוליטית הישנה, בין שמאל וימין.

אנחנו לא ימין, לא שמאל ולא מרכז. כי איננו שייכים לכל המערכת הזאת? קבעו הירוקים, מבלי לדעת שבכך הם העתיקו מילולית את הסיסמה של תנועת העולם הזה — כוח חדש, שחוללה ב-1965 בישראל את אותו הנס שהירוקים חוללו עתה בגרמניה: הם פרצו את מחסום המיסוד ונכנסו לפרלמנט כמיפלגה אותנטית חדשה לגמרי.

רבים רגילים לשייך אותם לשמאל. מפני שהם דוגלים בזכויות המיעוטים המקור פחים, גימלאים, פועלים זרים) ודוגלים בפרוק החימוש. אחד מחבריה הפרלמנט החדשים אף אמר לי: "אני חושב שאני שמאלי, כי אני בעד חופש, שוויון, שלום חזיות-למיעוטים". אך בניגוד לסוציאלי-דמוקרטים ולמארכסיסטים, אין הם דוגלים בשליטון מרכזי חזק, שיפעל את המדינה לטובת מסרות אלה.

הירוקים רואים בשליטת המרכזי המתעצם סכנה לאזרח, הם ודגלים בפזיז, בהעברת הכוח וההשפעה מן השליטון המרכזי למחוזות, לנפות ולערים, שם יכול האזרח הקטן להשפיע.

בניגוד לשמאל המארכסיסטי, אין הם רואים בבעיות הכלכליות את חוות הכל. הם מעלים שורה ארוכה של נושאים חדשים לגמרי, ששום מיפלגה אחרת לא התעניינה בהם עד כה, והשייכים לחיים האמיתיים של האזרח.

כמה בורים בעולם וגם בארץ ניסו — מתוך סיפשות או כוונת-דודן — לשייך אותם לימין וליחס להם — "לאומנות חדשה". זוהי שטות גמורה. יש אמנם כמה קבוצות ירוקות ימניות, שאף ניסו להקים מיפלגה משלהם, אך הם נכשלו לגמרי. התנועה שניצחה בבחירות ושנכנסה לפרלמנט חרוקה מכל גילוי של לאומנות. במשך 60 השעות שביליתי במחיצתם כמעט בלי הפסק לא שמעתי אף מילה אחת שהיה בה אף רמז של גישה לאומנית. נכתן ההיפך.

דווקא הפרשה המביכה ביותר מעידה על כך. אחרי הבחירות התגלה כי אחד הנבחרים מטעם הירוקים, אדם בשם פוגל, בן 75, זקן הנבחרים החדשים, היה בצעיר רותו חבר פלוגת-הסער הנאצית. הוא הוכרז להתפטר בו במקום. דבר כזה לא היה עולה על דעתה אף של אחת המיפלגות האחרות בגרמניה, כי כולן מלאות באנשים שהיו בנעוריהם לפחות נאצים פאסיביים.

תנועת הירוקים היא התאחדות של תנועות ספונטאניות רבות, שצדו בשנים האחרונות בגרמניה — תנועות נגד החימוש הגרעיני, תנועות למען איכות-הסביבה, תנועות פמיניסטיות, ועוד ועוד.

יש בה שרידים מן השמאל החדש של אתמול, ואף מהפכת הסטודנטים של 1968, אך רוב החברים הם חדשים לגמרי, נציגי הדור החדש המאס בסיסמות האתמול. כיהוד, כך נדמה. הם מואסים בסיסמות הסוציאליסטיות המארכסיסטיות, שהרחיקו את קודמיהם מן הציבור הגרמני.

הצבע הירוק בא במקום הצבע האדום. על חזית הבית בוכן, המשמש כמרכז זמני של התנועה, תלוי שלט גדול. לצד החמניה הצהובה רשומות בו ארבע סיסמות, שבאו לתמצת את מהות התנועה: "אקולוגי — סוציאלי — דמוקרטי-בסיסי — חופשי-מאלימות".

סוציאלי" — במקום "סוציאליסטי". "דמוקרטי-בסיסי" במקום פולחן המדינה הכלי-כולה. "אקולוגי" אין פירושו רק שימור הסביבה, אלא המאבק על איכות-החיים בכל מובני החבח. "חופשי מאלימות". אין פירושו רק פעולה בלתי-אלימה, אלא חיסול האלימות בכל שחיה-החיים.

בשכיל הירוקים, אין אזה סיסמות ריקות. הקשבתי לזיכוכחים אינפורמיים על אלה ואחד תכנים מעשיים לעקרונות אלה, דברים שהירוקים רוצים להגשימם לא רק בחברה החדשה, אלא גם בינם לבינם עצמם.

בגרמניה קיים אחוזי-סיסמה של 5%. במשך דור שלם מנע בעד כל כוח חדש מלהיכנס לבונדסטאג. הירוקים שברו את המחסום הזה, לתדהמת הכל. הם זכו במעט יותר מחמישה אחוזים.

בלילה הארוך שאחרי הבחירות היה נדמה שהכל אבוד. קולות האיוורים הכפריים נמנו ראשוניים, ושם שולטת השמרנות בכיסה. דוברים ירוקים כבר החלו מסבירים מדוע נכשלו. ואז הגיעו הקולות מהערים הגדולות — הירוקים עברו את החסימה בתנופה.

הדור הצעיר, ובעיקר האינטליגנציה הצעירה, מאסו במיפלגות הישנות, הקפואות, המושחתות, הצבועות, שאין ביניהן הכרז אמיתי כלשהו. כמו בארץ.

זקנים ושערות ארוכות

כ מן מדינו גרמנים, ראינו את השעות הראשונות של הבונדסטאג החדש בשידור חי בטלוויזיה. כל הירוקים החוגגים, שאינם חברי-פרלמנט, התכנסו בשאב גדול על גדת הריין, ועקבו בדריכות אחרי המתרחש על המסך.

שערוריה

מעולם לא נראה דבר כזה בפרלמנט הגרמני. שלושה חברי פרלמנט ירוקים עומדים באמצע אולם המליאה (למעלה), כשהם לבושים בבגדי-רוחב ומחזיקים בצמחים. למטה: חברי-פרלמנט פוגם שם עציץ על השולחן שלו במליאה, כשחברי-פרלמנט מעונבים שולחים בו מבטים נדהמים ומשועשעים.

במקום שרר קור-קלבים. אך נראה שזה לא הפריע לאיש, מלבד. האנשים היו שקועים במראה הפנטסטי, שהדחים את המדינה כולה.

בין שני גושים סולידיים של בורגנים גרמניים, עסקני כל המיפלגות, כולם בחליפות וענבי-עניבות, הופיעו 28 הצירים של הירוקים כיצורים מכוכב אחר. חוץ מהם היו לבושים כפי שצעיר גרמני לבוש ברוחב — חולצה, סוודר ציבעוני, גינס. כמעט כולם היו משופעים בשערות — זקן פראי ושערות שגלשו על העורף. מאחור היה קשה להבחין מי גבר ומי אשה. בכניסה לאולם עצר עסקן ימני את אחד הירוקים והציע לו מארק וחצי "כדי להסתפר". הצעיר לקח את הכסף למען קרן צדקה. העירה אחר-כך אחת הירוקות: "הם כל-כך רחוקים מהחיים, שאינם יודעים אפילו כמה עולה כיום תיספורת!"

הנשים היו ססגוניות עוד יותר — מכנסים ציבעוניים, מגפיים, סוודרים. פטרה קלי תפסה את מקומה בשורה הראשונה בחולצה סגולה, מכנסים אדומים וזהרים ומגפיים אדומים. מראה כזה עוד לא נראה בפרלמנט הגרמני.

זכאילו לא די בכך, הביאו הירוקים עימם גם את סמדיהם. עד שזדחננו שד כל אחד מהם עמד עציץ, או היה מונח ענף נבדל של ברדש. זקן חבריה-בונדסטאג, וילי בראנד, סימפאטי כרגיל, פתח את המושב, בנאום מדוד השמיע את המליצות המקובלות, הזכיר את "גרמניה השנייה" (הקומוניסטית), את זועות הגאצים. הבית קם על רגליו לזכר קורבנותיו של היטלר.

ואו החלו הדברים להתגלגל. אחד הירוקים קפץ והציע הצעה-סדר. כך בדיוק עשיתי גם אני ביום הראשון שלי בכנסת, בסוף 1965. לפני הירוקים עמדה אותה הבעיה שעמדה אז לפני: כיצד להפגין לעיני הציבור כולו כי אכן נכנס כוח חדש לכנסת, וכי מעתה יהיה הכל שונה.

יכולתי לנחש כל מילה שתיאמר עליידי הירוק ועליידי כל האחרים. היתה זאת הרגשה שליוותה אותי במשך כל היומיים: הרגשה של "כבר ראיתי". כי יש דמיון מדהים ממש בין הירוקים — מעשיהם, דיבריהם ובעייתיהם — ובין סיעת העולם הזה — כוח חדש או כמיהה מסוימת היינו הסיעה "הירוקה" הראשונה בעולם. רצינו להיות שונים מכל המיפלגות. להיות ולהישאר מחוץ למיסוד. לחמוס על אלף ואחד נושאים שהיו זרים לכל המיפלגות: איכות-החיים, שיחורור מכפיה דתית, סידרי-מינהל שבירת הביורוקרטיה, הזכות להפלה וזכויות האשה בכלל, הנוכחות בדיוני המליאה ועוד ועוד, נוסף על המאבק למען השלום. כל אלה הם עתה יעדי פעולה של הירוקים בפרלמנט הגרמני.

גם אנהנו תיכננו או לערוך מיצעד לעבר הפרלמנט ביום התכנסותו. ויתרנו על כך כאשר נבחר רק אחד (אני), שמא ייראה הדבר כהפגנה למען איש אחד. גם אנחנו התרחקנו מן ה"איזמים" ומן התוויות הישנות, וביקשנו לבטא את שאיפת-החיים של הדור החדש. גם פעילינו באו מכל הכיוונים, החל בקיבוצי מס'ם וכלה בליברלים.

(המהות המיוחדת הזאת אבדה לנו כאשר התאחדנו במיסגרת שלי עם גורמים שהיו מאוהבים ב"ציונות סוציאליסטית", "ארץ-ישראל העובדת" ושאר סיסמות האתמול, שאבד עליהן הכלח.)

לכן שמחתי שביעתיים על פי באתי רכון. בחבורה זו הרגשתי מאוד כבית.

הזומנה באה אליי שמתפע. חזרתי מהולנד, שם השתתפתי לצידו של עיצאם סרטאווי בכנס בינפרלמנטי אירופי על השלום הישראלי-פלסטיני, שנערך בפרלמנט (המשך בעמוד 66)